KNIHOVNA UMĚNÍ

Lev Winter:

První dny ministerstva sociální péče.

Když na podzim 1918 bylo jasno, že bude utvořen samostatný stát československý za součinnosti všech českých politických stran, bylo považováno za samozřejmo, že strana sociálně demokratická bude pověřena organisací ministerstva sociální péče. Proto mě vyzval poslanec Tusar, jednatel Českého Svazu, abych vypracoval program činnosti tohoto ministerstva pro nejbližší dobu.

Kompetence tohoto ministerstva byla dána císařským rozhodnutím ze dne 7. října 1917. Nebyla jistě ideální; ale považoval jsem za nebezpečno, uvésti na počátku nového života státního v pohyb sporné otázky kompetenční a ztížiti tak hladký přechod administrativy do nových poměrů. Měl jsem pouze za účelno, aby věci hornické byly odděleny od ministerstva veřejných prací a připojeny k ministerstvu sociální péče. Upustil jsem však i od tohoto úmyslu v zájmu zjednodušení nové úpravy věcí, když jsem pozoroval odpor. Myslím však, že to byla chyba.

Co bude úkolem ministerstva sociální péče v prvé době jeho činnosti, bylo mi jasno; vyplývalo z událostí válečných, že bude především jiným třeba hojiti rány způsobené válkou. Jenom mi nebyl přesněji znám stav na Slovensku. Proto jsem pozval do Vídně některé slovenské sociální demokraty, abych nabyl potřebných informací, seznal jsem však, že ani jim nebyl dostatečně znám právní stav v oboru sociální péče na Slovensku.

Snad celý rok nebo ještě déle zabýval se zvláštní výbor při ministerstvu obchodu způsobem, jakým má býti provedena demobilisace, které odbory budou potřebovati pracovních sil dříve a které později. Plán byl zcela dobrý; ale byl by se s velkou námahou provedl, i kdyby válka byla bývala skončena pro Rakousko-Uhersko vítězně. Bylo samozřejmo, že všechny plány selhávají, jakmile říše se rozpadává a není nikoho, kdo by mohl rozvrácenou armádu organisačně ovládati. Musili jsme tedy počítati s tím, že se nám vrátí v nepořádku naši občané se všech front, že sotva budou moci se vrátiti na svá bývalá působiště, že zprostředkovatelny práce nebudou moci opatřiti jim hned zaměstnání a že proto bude třeba zaskočiti na pomoc prostředky veřejnými.

Bylo lze očekávati, že co nejdříve bude nutno postarati se o válečné poškozence — vdovy a sirotci měli zatím vyživovací příspěvky — a o hladové děti civilního obyvatelstva.

Pro brzkou další dobu mělo ministerstvo sociální péče provésti osmihodinnou dobu pracovní, kterýžto požadavek se ozýval již v obrysech mezinárodních, a připraviti podklady pro sociální pojištění.

Při všem pak bylo třeba unifikace právního stavu v celé republice.

Nedocenil jsem tenkrát obtíží problému bytového. Neuvědomil jsem si zejména, jak bude zatížena Praha, když v ní bude nutno zříditi řadu nových úřadův a ubytovati sta nových úředníků, rovněž jsem nepočítal s tak značným vlivem přitažlivé síly nového hlavního města.

Na podrobnosti organisace ministerstva jako úřadu jsem zatím nemyslil, protože mi ani nenapadlo, že budu s ní míti přímo co činiti. Byl jsem ostatně po převratu takřka celé dny plně zaměstnán v poradách ústavně-právního výboru, zřízeného Národním výborem, kde mi bylo mimo jiné uloženo vypracovati prozatímní jednací řád pro revoluční Národní shromáždění.

Teprve, když dne 14. listopadu 1918 bylo referováno v poslaneckém klubu sociálně demokratickém, že předešlého večera na základě dohody stran bylo sociální demokracii přiděleno ministerstvo sociální péče a když na návrh posl. Tomáška byl jsem určen, abych toto ministerstvo převzal, uvědomil jsem si, že je třeba dříve ministerstvo fysicky vytvořit, nežli bude moci ministerstvo plniti program, jejž jsem pro ně vypracoval.

Byl jsem opravdu na rozpacích. Hlásili se mi sice již po několik dní různí úředníci, že jsou ochotni vstoupiti do ministerstva, ale já jsem nikoho z nich neznal, nevěděl jsem o jeho schopnostech a dosavadní činnosti a hlavně, nemohl jsem použíti jejich spolupráce okamžitě. Proto jsem si ještě večer téhož dne zavolal pana dra Šterna, kterého jsem již před několika lety žádal, aby se odborně zabýval sociální politikou a vybídl jsem ho, aby opustil své dosavadní zaměstnání a aby šel do nového ministerstva. Pan dr. Štern, aniž vypočítával kolik má a aniž se ptal, kolik bude míti — nebyl jsem ostatně ani schopen, abych na takovou eventuelní otázku odpověděl, poněvadž mi platové poměry státních úředníků byly zcela neznámy — projevil k tomu ochotu a hned nastoupil.

Následujícího dne konala se za velikého nadšení první schůze revolučního Národního shromáždění, v níž byl prof. Masaryk zvolen presidentem republiky a zvolena první vláda s p. drem Kramářem v čele. Co následovalo, nebylo již tak slavnostní. Na chodbě staré sněmovní budovy čekala už na mne deputace českých dělníků vídeňských, která žádala, aby bylo opatřeno, aby naši příslušníci ve Vídni a v Rakousku vůbec dostávali také podporu v nezaměstnanosti, stěžujíc si, že rakouská vláda jim ji odpírá.

Byla to první otázka sociálně-politického rázu, kterou bylo se zabývati ministerské radě, jež se konala dne 16. listopadu. Na můj návrh schválila ministerská rada jednomyslně, abych dal podnět k mezistátní dohodě o recipročním vyplácení podpory v nezaměstnanosti. Byl to první písemný akt, který jsem vyřizoval jako ministr sociální péče; ukládal jsem vyslanci Tusarovi, aby s rakouskou vládou sjednal tuto dohodu.

Koncept tohoto příkazu jsem si napsal večer doma. Nyní však šlo o to, aby koncept byl opsán a aby dopis byl Tusarovi poslán do Vídně. To nebylo tak snadné.

Ještě téhož večera dostal jsem množství telegramů, dopisů a různých podání. Telegramy a expresní dopisy docházely i v noci i časně ráno. Bylo v této první poště ovšem mnoho osobního, ale bylo také již mnoho úředních věcí.

Objednal jsem dra Šterna na ráno k sobě. Když přišel, nacpali jsme si každý plnou aktovku těchto spisů a jeli jsme tramwají na tehdejší místodržitelství. Tam už byl připraven celý balík spisů pro ministerstvo sociální péče.

Ale bylo tam připraveno už také něco jiného. Byl to tuším p. dr. Novák, nynější náš generální konsul ve Spojených státech amerických, kterému napadlo, že ministři musí někde složit když ne hlavy, tedy aspoň spisy. Tož jsem byl mile překvapen, když jsem viděl na velké ceduli v průjezdě místodržitelství napsáno, že ministerstvo sociální péče úřaduje ve druhém poschodí v těch a těch místnostech. Byl to velký salon s přilehlou pracovnou.

Salon jsme přeměnili ihned v písárnu a čekárnu. Nemýlím-li se, používalo jí současně ještě jedno ministerstvo. Do této písárny opatřil dr. Štern odněkud psací stroj a přivedl písařku na stroji. Kde je vzal, nevím dodnes. Tak bylo možno opsati můj koncept dopisu pro vyslance Tusara a expedovati jej. Podepsal jsem tento první svůj úřední akt a dal jsem jej odeslati. Jinak však jsem se nedostal toho dne k tomu, abych vyřizoval úřední spisy.

Od rána do večera byl jsem totiž obléhán deputacemi. Šlo takřka veskrze o konflikty v pražských továrnách. Tu chtěla správa továrny zastaviti provoz, protože nevěděla, co se bude díti dále; tu zastavili dělníci sami práci, protože nechtěli pracovati buď s některými úředníky, nebo některými dělníky. A do toho už přicházeli také ojedinělé úředníci z vídeňského ministerstva, kteří se hlásili do služby. Za takového stavu jsem »úřadoval« několik dní. A ovšem i ostatní ministři, ač snad nikdo z nich — mimo ministra vnitra, financí a obchodu — nebyli tak tlačeni shlukem událostí k okamžitému rozhodování a zasahování jako ministerstvo sociální péče.

Zato měli ostatní moji kolegové pokdy poohlédnouti se po potřebných místnostech. Zbyl jsem na místodržitelství snad poslední. A byl to opět pan dr. Novák, který mne upozornil na to, že si také musím něco hledat a přímo ukázal mi na fürstenberský palác. Je prý to menší objekt, ministerstvo sociální péče bude prý také menší úřad, tož že se tam vejde.

Nemaje výběru, šel jsem se podívat do fürstenberského paláce, třeba že jsem nevěřil, že ministerstvo sociální péče bude míti méně co činiti nežli jiné ústřední úřady. V loži vrátného přivítal mne mladý muž hodně nepřívětivě. Když jsem se mu představil a oznámil, že jdu zabrat palác pro ministerstvo sociální péče, nevzpouzel se sice, ale uváděl, že on nemá práva rozhodovati, že ručí za inventář a pod. Nebylo ovšem času na dlouhé vyjednávání. Nařídil jsem mu, že nesmí nikoho jiného tam pustit — a palác byl zabrán.

V těch několika dnech přihlásilo se — jak již řečeno — několik úředníků; z Vídně i ze zemského výboru, s jehož brzkým zrušením

bylo tenkráte počítáno.*) Teprve nyní mohli býti zavoláni k práci. Ihned následujícího dne se přihlásil pan dr. Nedoma ke správě domu, načež následovalo rozdělení místností v paláci, nákup papíru, tužek, per, kalamářů a ostatních písařských potřeb, takže za několik dní úřad byl v normální činnosti. Brzy nato navštívil mne generální ředitel fürstenberských statků p. dr. Straka a tázal se mne, jakým právem úřaduji ve fürstenberském paláci. Spokojil se však, když jsem mu odvětil, že tak činím »právem revoluce«, uznávaje patrně také tento čin za dostatečně právotvorný titul. Palác byl brzo malý pro rozsáhlou činnost ministerstva sociální péče; ale doplňky byly již hledány za normálnějších poměrů normálnějším způsobem.

Dr. Jindřich Šmidák:

O převodu rodinných domků do vlastnictví čekatelů.

Podle přílohy 1. k důvodové zprávě vládního návrhu bytového zákona udělena byla do konce května r. 1926 finanční podpora podle zákonů o stavebním ruchu z roku 1919 až 1924 obecně prospěšným stavebním sdružením na 12.745 rodinných domků se 14.256 byty a obcím na 601 rodinný domek s 653 byty. Otázka převodu těchto rodinných domků do vlastnictví čekatelů stává se již letos aktuelní, poněvadž u převážné většiny byla finanční podpora podle výsledku státní kolaudace vyměřena definitivně a je také již realisována tím, že stát pravidelně platí annuity ze zaručených zápůjček.

Rodinné domky vystavěné obecně prospěšnými stavebníky s podporou podle zákonů o stavebním ruchu musí býti podle § 54 vládního nařízení ze dne 19. července 1923, čís. 160 Sb. z. a n., co nejdříve po konečném vyměření podpory převedeny do vlastnictví čekatelů, nebrání-li tomu vážné důvody, trhovou smlouvou, která nabude právních účinků teprve schválením ministerstva sociální péče.

Vážné důvody, které mohou oddáliti neb i znemožniti převod rodinných domků do vlastnictví čekatelů, mohou se naskytnouti jak na straně družstva,**) tak také u čekatelů samých a je tudíž převod závislý od splnění určitých náležitostí, jimiž jsou:

1. na straně družstva:
   a) řádné vyúčtování souvislé stavební akce rodinných domků,
   b) knihovní pořádek,
   c) řádné plnění povinností spojených s finanční podporou;

---

*) Z vídeňských úředníků přišel nejdříve p. asistent Tučný, který mi přinesl seznam českých úředníků v ministerstvu sociální péče ve Vídni, a p. min. rada Soušek, který mne informoval o organisaci vídeňského ministerstva. Slečna dr. Masaryková přivedla ke mně radu zemského výboru v Praze p. dra Tůmu, který organisoval okresní komise pro péči o mládež v Čechách.

**) Obdobně u obcí.